

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ ΓΙΑ ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ - ΠΑΙΔΙΩΝ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Χατζηχαραλάμπους Δημήτρης¹

Περίληψη

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν ο σχεδιασμός, η εφαρμογή και η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας ενός προγράμματος εκπαίδευσης γονέων για ενίσχυση και ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου, της γονεϊκής ικανοποίησης και αποτελεσματικότητας. Η στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων έδειξε σημαντική βελτίωση σε όλους τους τομείς γονεϊκότητας. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε ότι οι γονείς της πειραματικής ομάδας, μετά την εφαρμογή του προγράμματος, είχαν σημαντική βελτίωση σε τομείς όπως αύξηση της στοργής/ζεστασιάς, της αυτοεκτίμησής τους, της ικανοποίησής τους από το γονεϊκό ρόλο και της αποτελεσματικότητάς τους. Παράλληλα, οι γονείς μείωσαν αρνητικές πρακτικές όπως τη γονεϊκή εχθρότητα, τη γονεϊκή παραμέληση και την απόρριψη προς τα παιδιά τους. Διαπιστώθηκε ότι ο δημοκρατικός τύπος γονέα αντλεί περισσότερη ικανοποίηση από το γονεϊκό του ρόλο και είναι πιο αποτελεσματικός ως προς την κοινωνική, σχολική και οικογενειακή επάρκεια του παιδιού. Τα ευρήματα της έρευνας διευρύνουν και ενισχύουν πορίσματα προηγούμενων ερευνών και μελετών, οι οποίες εφάρμοσαν παρόμοια προγράμματα εκπαίδευσης γονέων με σκοπό την ενίσχυση της γονεϊκότητας και του γονεϊκού ρόλου. Διαπιστώνεται ότι υπάρχει ανάγκη για υλοποίηση περισσότερων τέτοιων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και για περαιτέρω έρευνα των συγκεκριμένων παρεμβάσεων κυρίως στον Ελληνικό χώρο.

Λέξεις-κλειδιά: *Τύποι γονέων, γονεϊκή αποτελεσματικότητα, πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων, γονεϊκή ικανοποίηση.*

1. Εισαγωγή

Η οικογένεια είναι ο πρώτος θεσμός κοινωνικοποίησης του παιδιού, ο οποίος καθορίζει την ενήλικη ζωή του μέσα από τη γονεϊκή φροντίδα και διαπαιδαγώγηση. Οι γονεϊκές πρακτικές διαπαιδαγώγησης παίζουν καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη αυτοεκτίμησης του παιδιού, στις

1. Λέκτορας Κοινωνικής Εργασίας, Ph.D., Τμήμα Ψυχολογίας και Κοινωνικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Frederick, Κύπρος.

σχέσεις του τόσο με την οικογένειά του και με τους σημαντικούς ενήλικους της ζωής του όσο και στις σχέσεις που αναπτύσσει με τους συνομηλίκους του. Ακόμα, η γονεϊκή στήριξη, υποστήριξη, καθοδήγηση που λαμβάνει το παιδί κατά τη βρεφική-παιδική-εφηβική του ηλικία συμβάλλει στη μελλοντική σχολική, κοινωνική και ακαδημαϊκή/επαγγελματική του επιτυχία. Οι γονείς, στην προσπάθειά τους να παρέχουν σωστή ανατροφή στα παιδιά τους, υιοθετούν διάφορους γονεϊκούς τύπους διαπαιδαγώγησης σύμφωνα με τις δικές τους εμπειρίες, γνώσεις, απόψεις, αντιλήψεις και σύμφωνα με την ανατροφή που έλαβαν από τη δική τους γονεϊκή οικογένεια. Στην καθημερινή προσπάθεια ανατροφής και διαπαιδαγώγησης των παιδιών, οι γονείς που υιοθετούν το δημοκρατικό τύπο γονέα φαίνεται να είναι πιο αποτελεσματικοί και ικανοποιημένοι από το γονεϊκό τους ρόλο καθώς προσφέρουν περισσότερη στοργή/ζεστασιά και στήριξη στα παιδιά τους μέσω διαλόγου, κοινών αποφάσεων και υγιούς αλληλεπίδρασης γονέα-παιδιού (Δημητρίου-Χατζηνεοφύτου, 2001).

Η επίδραση της γονεϊκής μέριμνας στην ανάπτυξη και την εκπαίδευση των παιδιών έχει αποτελέσει αντικείμενο εμπειρικών μελετών. Οι γονείς ήταν πάντα στο επίκεντρο της ζωής των παιδιών τους, και δεδομένου ότι είναι το πρώτο πρότυπο γι' αυτά, τα παιδιά μπορούν να μάθουν βασικές δεξιότητες με τη βοήθειά τους και να γίνουν υγιείς ενήλικοι (Onsu & Unluer, 2012). Με αποτελεσματικά γονεϊκά προγράμματα ευαισθητοποίησης και κατάρτισης οι γονείς μπορούν να μάθουν βελτιωμένες πρακτικές συμπεριφοράς προς τα παιδιά τους, καλύτερη διαχείριση προβληματικών καταστάσεων, καθώς και βελτιωμένη ανταπόκριση και επικοινωνία με τα παιδιά τους (Mann, Pearl, Behle, 2004; Leung, Sanders, Leung, Mak και Leu, 2003). Όπως ορίζεται από τους Hoard και Shepperd (2005), η εκπαίδευση των γονέων είναι συστηματική εκπαίδευση που παρέχεται στους γονείς από εμπειρογνώμονες προκειμένου να συμβάλλει στην ομαλή ανάπτυξη των παιδιών τους.

2. Σκοπός και Στόχοι Έρευνας

Σκοπός της έρευνας ήταν η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας ομαδικού προγράμματος εκπαίδευσης γονέων στο γενικό πληθυσμό, η ενίσχυση και ενδυνάμωση του γονεϊκού ρόλου, της γονεϊκής ικανοποίησης και αποτελεσματικότητας γονέων με παιδιά σχολικής ηλικίας τα οποία φοιτούν σε γενικά σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν η ενδυνάμωση, η ενεργοποίηση και η κοινωνική αλλαγή στη στάση της οικογένειας προς τα παιδιά, η ψυχοκοινωνική στήριξη, η ενίσχυση της αυτοεκτίμησης και η συναισθηματική αποφόρτιση της οικογένειας, η πληροφόρηση για υπηρεσίες, η πρακτική

βοήθεια σε θέματα καθημερινότητας, η κατάρτιση και απόκτηση δεξιοτήτων και ικανοτήτων σε θέματα επικοινωνίας, επίλυσης συγκρούσεων, οριοθέτησης παιδιών.

2.1. Ερευνητικές υποθέσεις

1. Το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων (παρέμβαση) θα συμβάλλει θετικά σε όλες τις διαστάσεις του γονεϊκού ρόλου και των γονεϊκών πρακτικών διαπαιδαγώγησης.
2. Το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων (παρέμβαση) θα αποτελέσει αποτελεσματικό μέσο παρέμβασης για την αλλαγή της στάσης και συμπεριφοράς των γονέων.

3. Μεθοδολογία

Η μεθοδολογία βασίσθηκε στην πειραματική ερευνητική προσέγγιση η οποία αποτελεί μια ποσοτική προσέγγιση και χρησιμοποιείται από τον ερευνητή προκειμένου να παρατηρεί, υπό ελεγχόμενες συνθήκες, τα αποτελέσματα της αλλαγής μιας ή περισσότερων μεταβλητών, ώστε να μπορεί να εξάγει συμπεράσματα για την ύπαρξη μιας πιθανής σχέσης αιτιότητας μεταξύ τους. Οι τεχνικές αυτές χρησιμοποιούνται ευρέως στην πειραματική έρευνα και εξυπηρετούν στον έλεγχο των υποθέσεων της έρευνας. (Christensen, 2007).

3.1. Μετρήσεις / εργαλεία

Για τη διερεύνηση των πρακτικών διαπαιδαγώγησης που επιλέγουν οι γονείς χρησιμοποιήθηκαν τα εξής εργαλεία:

1. Το *Parent PARQ* (Rohner, 2004) για τον πατέρα και τη μητέρα, όπου οι γονείς απάντησαν σε 29 ερωτήσεις/δηλώσεις σε *4βαθμη κλίμακα Likert* (1=σχεδόν πάντα, 2=μερικές φορές, 3= σπάνια, 4=σχεδόν ποτέ) για να διερευνηθούν οι διαστάσεις της γονεϊκής αποδοχής και απόρριψης που χρησιμοποιούν οι γονείς στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.
2. Το *PSOC Parenting Satisfaction and Efficacy* (Gibaud- Wallston and L. P. Wandersman, 1978), στο οποίο οι γονείς απάντησαν σε 17 ερωτήσεις/δηλώσεις σε *6βαθμη κλίμακα Likert* (1=Συμφωνώ απόλυτα, 2=Συμφωνώ, 3=Συμφωνώ λίγο, 4= Διαφωνώ λίγο, 5=Διαφωνώ 6=Διαφωνώ απόλυτα) και το οποίο διερεύνησε την ικανοποίηση που παίρνουν οι γονείς από το γονεϊκό ρόλο καθώς και την αποδοτικότητα/αποτελεσματικότητα που θεωρούν οι γονείς ότι έχουν στο γονεϊκό τους ρόλο.
3. Το *Parenting Style–Parental Authority Questionnaire – Revised* (Baumrind 1991) (PAQ-R). Οι γονείς απάντησαν σε 30 ερωτήσεις/δηλώσεις σε *4βαθμη κλίμακα Likert* (1=Διαφωνώ απόλυτα, 2=Διαφωνώ, 3=Συμφωνώ, 4=Συμφωνώ απόλυτα), όπου διαπιστώθηκε το γονεϊκό τους στυλ (αυταρχικοί/ επιτρεπτικοί/ δημοκρατικοί).

4. Το ψυχομετρικό κριτήριο σχολικής-κοινωνικής επάρκειας για παιδιά (Κοντοπούλου, 2010), στο οποίο οι γονείς απάντησαν σε 31 ερωτήσεις/δηλώσεις σε 4βαθμη κλίμακα Likert (1=Πολύ, 2=Αρκετά, 3=Λίγο, 4=Καθόλου) και διερευνήθηκε η αυτοεκτίμηση παιδιών ηλικίας 7-12 ετών σε τομείς, όπως η κοινωνική, οικογενειακή και σχολική επάρκεια.
5. Το έντυπο καταγραφής δημογραφικών στοιχείων τόσο του γονέα όσο και του παιδιού (φύλο γονέα, ηλικία, εκπαιδευτικό επίπεδο, δομή οικογένειας, αριθμός παιδιών, φύλο παιδιού κλπ).
6. Έντυπο αξιολόγησης για την ικανοποίηση των γονέων από το πρόγραμμα (υλικό, δομή, μέθοδο, εκπαιδευτή).

Ειδικότερα, διερευνήθηκαν οι αλλαγές στη γονεϊκή στάση, συμπεριφορά, αποτελεσματικότητα και ικανοποίηση από το γονεϊκό ρόλο σε ένα δείγμα 144 γονέων με παιδιά σχολικής ηλικίας πριν (pre) την έναρξη και μετά (post) τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων οι οποίοι συμμετείχαν στην *πειραματική ομάδα* και σε ένα δείγμα 192 γονέων με παιδιά σχολικής ηλικίας πριν την έναρξη και μετά την εφαρμογή του προγράμματος εκπαίδευσης γονέων οι οποίοι ήταν στην *ομάδα ελέγχου* και δεν δέχθηκαν καμία παρέμβαση.

3.2. Συμμετέχοντες

Οι συμμετέχοντες στην παρούσα μελέτη ήταν συνολικά **336 γονείς** με παιδιά ηλικίας 6 μέχρι 12 ετών, κάτοικοι της Λεμεσού Κύπρου. Την *πειραματική ομάδα*, όπως προαναφέραμε, αποτέλεσαν 144 γονείς, το 42.86% επί του συνόλου των συμμετεχόντων στην έρευνα, οι οποίοι ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα, συμμετείχαν και ολοκλήρωσαν την εκπαίδευση. Την *ομάδα ελέγχου* αποτέλεσαν 192 γονείς, το 57,14% επί του συνόλου των συμμετεχόντων στην έρευνα, οι οποίοι παρόλο που ενημερώθηκαν για το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων επέλεξαν να μην συμμετέχουν για προσωπικούς λόγους (Πίνακας 1).

Πίνακας 1. Δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος (Συχνότητες)

Δημογραφικά	Ομάδα ελέγχου (n=192)		Πειραματική ομάδα (n=144)		Σύνολο (n=336)	
	n	%	n	%	n	%
Φύλο γονέα						
Άντρας	44	22.9	33	22.9	77	22.9
Γυναίκα	148	77.1	111	77.1	259	77.1

Οικογενειακή Κατάσταση						
Έγγαμοι	144	75.0	105	72.9	249	74.1
Διαζευγμένοι	48	25.0	39	27.1	87	25.9
Περιοχή διαμονής						
Αστική	134	69.8	102	70.8	236	70.2
Αγροτική	58	30.2	42	29.2	100	29.8
Οικογενειακό εισόδημα (σε €)						
0-1500€	26	13.5	15	10.4	41	12.2
1501-3000€	116	60.4	93	64.6	209	62.2
3001-άνω€	50	26.0	36	25.0	86	25.6
Εκπαίδευση γονέα						
Δευτεροβάθμια	142	74.0	111	77.1	253	75.3
Τριτοβάθμια	50	26.0	33	22.9	83	24.7
Εκπαίδευση συζύγου						
Δευτεροβάθμια	166	86.5	132	91.7	298	88.7
Τριτοβάθμια	26	13.5	12	8.3	38	11.3

3.3. Συλλογή Δεδομένων

Οι γονείς της ομάδας ελέγχου και οι γονείς της πειραματικής ομάδας συμπλήρωσαν 4 ερωτηματολόγια σε δύο φάσεις της έρευνας, πριν τη διεξαγωγή του προγράμματος εκπαίδευσης γονέων και μετά τη λήξη του προγράμματος. Τα ερωτηματολόγια ήταν τοποθετημένα σε έναν φάκελο και δίνονταν ιδιοχείρως στους γονείς. Στην αρχική σελίδα του ερωτηματολογίου, ο κάθε γονέας συμπλήρωνε ένα τριψήφιο αριθμό που αποτελούσε τον κωδικό αριθμό, προκειμένου να γίνει η ταυτοποίηση των ερωτηματολογίων της αρχικής και της τελικής φάσης στο ίδιο το άτομο. Όπως προαναφέρθηκε, οι 192 γονείς της ομάδας ελέγχου δεν έλαβαν καμία παρέμβαση στο μεσοδιάστημα της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων. Οι 144 γονείς της πειραματικής ομάδας, στο μεσοδιάστημα της συμπλήρωσης των ερωτηματολογίων, παρακολούθησαν το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων.

4. Διαδικασία

4.1. Θεματολογία εκπαιδευτικού προγράμματος

Το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων εφαρμόστηκε *ανά ομάδες των 14-15 ατόμων, σε οκτώ (8) δίωρες συναντήσεις*, και απευθυνόταν σε γονείς με παιδιά ηλικίας 6 μέχρι 12 ετών. Διήρκησε από τον Ιούνιο έως το Δεκέμβριο του 2018. Ήταν δομημένο και οι συναντήσεις αφορούσαν τα παρακάτω θέματα: Χαρακτηριστικά και ανάγκες της νηπιακής, σχολικής και εφηβικής ηλικίας, χαρακτηριστικά της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού, επικοινωνία μέσα στην οικογένεια, ενεργητική ακρόαση, εμπόδια στην επικοινωνία, ενίσχυση αυτοπεποίθησης / αυτοεκτίμησης του παιδιού, έκφραση και εξωτερίκευση συναισθημάτων, διαχείριση συναισθημάτων όπως θυμός, άγχος, λύπη, οριοθέτηση συμπεριφοράς παιδιών, θέσπιση ορίων, συλ διαπαιδαγώγησης του γονέα στην οριοθέτηση των παιδιών, σαφή και λογικά όρια, επίλυση και χειρισμός συγκρούσεων, διαχείριση αρνητικής συμπεριφοράς του παιδιού, τρόποι αλλαγής της αρνητικής συμπεριφοράς.

Η επιλογή της συγκεκριμένης θεματολογίας οφείλεται στο ότι θέματα όπως τα χαρακτηριστικά της ανάπτυξης του παιδιού, η επικοινωνία, η αυτοεκτίμηση, τα προβλήματα συμπεριφοράς του παιδιού και τα συναισθήματα αποτελούν αντικείμενο συζήτησης και εκπαίδευσης σε πολλά προγράμματα εκπαίδευσης γονέων που εφαρμόζονται διεθνώς (Kaminski et al, 2008). Επίσης, αυτές οι θεματικές αποτελούν βασικό αντικείμενο εκπαίδευσης και ενημέρωσης των γονέων μέσω διαλέξεων και εργαστηρίων που πραγματοποιεί το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, ο Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου και η Παγκύπρια Συνομοσπονδία Γονέων Δημοτικής Εκπαίδευσης.

4.2. Εκπαιδευτικό πρόγραμμα

Τα θέματα του εκπαιδευτικού προγράμματος επιμερίστηκαν στις συναντήσεις ως εξής:

1η συνάντηση: Γνωριμία, Συμβόλαιο/ τρόπος λειτουργίας της ομάδας, κανόνες της ομάδας καταγραφή των αναγκών των γονέων, προσδοκίες γονέων.

2η συνάντηση: Χαρακτηριστικά και Ανάγκες της Νηπιακής, Σχολικής και Εφηβικής ηλικίας. Χαρακτηριστικά της ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης του παιδιού. Η σωματική, βιολογική, γνωστική, κοινωνική, συναισθηματική ανάπτυξη του παιδιού. Οι ανάγκες σε κάθε ηλικιακό στάδιο του παιδιού.

3η συνάντηση: Επικοινωνία μέσα στην Οικογένεια. Η επικοινωνία είναι ένα εργαλείο το οποίο μπορεί να διευκολύνει τη σχέση με τα παιδιά. Τι είναι η παθητική και η ενεργητική ακρόαση και

ποια η χρησιμότητά τους. Εμπόδια στην επικοινωνία, βασικές δεξιότητες που διευκολύνουν την επικοινωνία.

4η συνάντηση: Ενίσχυση Αυτοπεποίθησης/Αυτοεκτίμησης. Οι τρόποι που επιτυγχάνουμε την ενίσχυση της αυτοεκτίμησης των παιδιών. Προστατευτικοί και επιβαρυντικοί παράγοντες.

5η συνάντηση: Έκφραση/Εξωτερίκευση Συναισθημάτων. Η σημαντικότητα των συναισθημάτων και ο ρόλος που παίζουν στη ζωή μας. Η έκφραση και η επίδραση των συναισθημάτων στην οικογένεια. Διαχείριση συναισθημάτων όπως θυμός, άγχος, λύπη.

6η συνάντηση: Οριοθέτηση Συμπεριφοράς Παιδιών. Θέσπιση ορίων. Η ανάγκη των παιδιών για όρια. Τα συλ διαπαιδαγώγησης του γονέα στην οριοθέτηση των παιδιών. Πειθαρχία ή οριοθέτηση στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών. Συνέπεια, σταθερότητα και σαφή όρια.

7η συνάντηση: Συγκρούσεις/Επίλυση και Χειρισμός Συγκρούσεων. Διαχείριση αρνητικής συμπεριφοράς του παιδιού. Τρόποι αλλαγής της αρνητικής συμπεριφοράς. Τιμωρία, ενίσχυση, αμοιβή, γενίκευση, απόσβεση.

8η συνάντηση: Κλείσιμο συναντήσεων. Ανακεφαλαίωση. Ανατροφοδότηση. Αξιολόγηση του προγράμματος. Συζήτηση. Επίλυση αποριών και προβληματισμών.

5. Αποτελέσματα

Για την περιγραφή των χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων του δείγματος, πραγματοποιήθηκε η περιγραφική στατιστική όπως μέσος όρος, τυπική απόκλιση, συχνότητες, ποσοστό. Για τη στατιστική ανάλυση και την ποσοτική ανάλυση της επίδρασης και της αλληλεπίδρασης του πειραματικού προγράμματος ακολουθήθηκαν τα εξής στάδια: στην πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε προκαταρκτική έρευνα μέσω των στατιστικών κριτηρίων t-test, anova, για να διαπιστωθεί αν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά του δείγματος έχουν στατιστικά σημαντική επίδραση στις εξαρτημένες μεταβλητές. Οι ανεξάρτητες μεταβλητές οι οποίες είχαν επίδραση στις εξαρτημένες μεταβλητές, στη στατιστική ανάλυση χρησιμοποιήθηκαν ως συμμεταβλητές (covariate) για να εξαλειφθεί η επίδρασή τους και για να μπορεί να διαπιστωθεί αν η παρέμβαση ήταν αποτελεσματική σχετικά με τα πριν (pre) και μετά (post) την παρέμβαση αποτελέσματα. Στη δεύτερη φάση, πραγματοποιήθηκε σύγκριση των βαθμολογιών των δύο ομάδων (ομάδα ελέγχου και πειραματική ομάδα) πριν και μετά την παρέμβαση. Για την ανάλυση των δεδομένων, χρησιμοποιήθηκε το στατιστικό πακέτο SPSS 25.0. Το διάστημα εμπιστοσύνης είναι 95% (αντιστοιχεί σε τιμές $p=0,05$).

5.1. Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης της παρέμβασης

Πίνακας 2. Βαθμολογία στις διαστάσεις Γονεϊκής Ικανοποίησης και Αποτελεσματικότητας πριν και μετά την παρέμβαση στην Ομάδα Ελέγχου (Ο.Ε.) & Πειραματική Ομάδα (Π.Ο.)

ΔΙΑΣΤΑΣΗ	ΟΜΑΔΑ	ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ANCOVA F
		M.O	T.A.	M.O	T.A.	
«Ικανοποίηση από το Γονεϊκό Ρόλο»	Ο.Ε.	35,37	+3,87	36,10	+ 4,71	1,00
	Π.Ο.	37,95	±5,20	40,43	±4,17	23,43***
«Γονεϊκή Αποτελεσματικότητα»	Ο.Ε.	34,60	±4,81	34,62	± 4,69	1,31
	Π.Ο.	33,97	±5,31	37,50	± 5,42	27,79***
«Αυτοεκτίμηση Γονέων»	Ο.Ε.	69,97	±6,70	72,72	± 6,52	1,45
	Π.Ο.	72,14	±7,16	77,94	± 7,47	46,23***

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

Στον Πίνακα 2, παρατηρούμε ότι οι βαθμολογίες και στις τρεις διαστάσεις για την πειραματική ομάδα παρουσιάζουν στατιστικά σημαντική αύξηση μετά από την παρέμβαση. Συγκεκριμένα, στη διάσταση «Ικανοποίηση από το Γονεϊκό Ρόλο» η βαθμολογία αυξήθηκε από Μ.Ο.37,95 σε Μ.Ο. 40,43 (p<0.001), στη «Γονεϊκή Αποτελεσματικότητα» αυξήθηκε από Μ.Ο.33,97 σε Μ.Ο. 37,50 (p<0.001) και στη διάσταση «Αυτοεκτίμηση Γονέων» η βαθμολογία αυξήθηκε από Μ.Ο.72,14 σε Μ.Ο. 77,94 (p<0.001).

Πίνακας 3. Βαθμολογία στις Διαστάσεις Γονεϊκού Στυλ Διαπαιδαγώγησης πριν και μετά από την παρέμβαση στην Ομάδα Ελέγχου (Ο.Ε.) & Πειραματική Ομάδα (Π.Ο.)

ΔΙΑΣΤΑΣΗ	ΟΜΑΔΑ	ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ANCOVA F
		M.O	T.A.	M.O	T.A.	
«Αυταρχική Διαπαιδαγώγηση/ Αυταρχικός Γονέας»	Ο.Ε.	27,85	±2,26	28,22	± 3,27	1,07
	Π.Ο.	28,16	±3,25	24,75	±2,78	75,17***
«Δημοκρατική Διαπαιδαγώγηση/ Δημοκρατικός Γονέας»	Ο.Ε.	31,35	±3,71	32,39	± 3,91	0,62
	Π.Ο.	32,25	±3,94	33,79	± 3,42	11,61***
«Επιτρεπτική Διαπαιδαγώγηση/	Ο.Ε.	24,79	±3,07	24,16	± 3,30	1,09

Επιτρεπτικός Γονέας»	Π.Ο.	23,87	±3,51	21,58	± 2,76	61,48***
-----------------------------	-------------	-------	-------	-------	--------	----------

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

Στον Πίνακα 3, για το γονεϊκό στυλ στη διαπαιδαγώγηση, η βαθμολογία στη διάσταση «Αυταρχική Διαπαιδαγώγηση/ Αυταρχικός Γονέας» πριν και μετά από την παρέμβαση για την ομάδα ελέγχου και την πειραματική ομάδα, παρουσιάζει στατιστικά σημαντική μείωση στην πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση, από Μ.Ο.28,16 σε Μ.Ο. 24,75 (p<0.001). Από τη βαθμολογία στη διάσταση «Δημοκρατική Διαπαιδαγώγηση/ Δημοκρατικός Γονέας» πριν και μετά από την παρέμβαση για τις δύο ομάδες διαπιστώνεται ότι υπήρξε στατιστικά σημαντική αύξηση στην πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση, από Μ.Ο.32,25 σε Μ.Ο. 33,79 (p<0.001). Τέλος, στη διάσταση «Επιτρεπτική Διαπαιδαγώγηση/ Επιτρεπτικός Γονέας» πριν και μετά από την παρέμβαση διαπιστώνεται ότι υπήρξε στατιστικά σημαντική μείωση της βαθμολογίας στην πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση από Μ.Ο.23,87 σε Μ.Ο. 21,58 (p<0.001).

Πίνακας 4. Βαθμολογία στις Διαστάσεις της Γονεϊκής Αποδοχής/Απόρριψης πριν και μετά από την παρέμβαση στην Ομάδα Ελέγχου (Ο.Ε.) & Πειραματική Ομάδα (Π.Ο.)

ΔΙΑΣΤΑΣΗ	ΟΜΑΔΑ	ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ANCOVA
		Μ.Ο	Τ.Α.	Μ.Ο	Τ.Α.	F
«Στοργή/Ζεστασιά»	Ο.Ε.	14,83	±5,98	14,56	± 5,98	0,40
	Π.Ο.	14,79	±6,22	15,22	±5,95	3,45*
«Γονεϊκή Εχθρότητα»	Ο.Ε.	13,43	±2,59	13,43	± 3,29	0,30
	Π.Ο.	13,50	±3,26	11,27	± 2,09	49,15***
«Γονεϊκή Παραμέληση»	Ο.Ε.	10,37	±2,19	9,89	± 2,15	1,04
	Π.Ο.	10,12	±2,25	9,04	± 1,84	14,63***
«Αδιαφοροποίηση Απόρριψη»	Ο.Ε.	8,37	±3,50	8,29	± 3,50	0,13
	Π.Ο.	8,52	±3,93	7,12	± 1,84	11,13***
«Γονεϊκή Αποδοχή/ Απόρριψη»	Ο.Ε.	47,02±12,19		46,18 ± 12,92		0,04
	Π.Ο.	46,93±13,15		42,65 ± 9,38		7,91**

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 4, η βαθμολογία στη διάσταση «Στοργή/Ζεστασιά» πριν και μετά από την παρέμβαση για την ομάδα ελέγχου και την πειραματική ομάδα παρουσιάζει στατιστικά σημαντικά αυξημένη για την πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση, από Μ.Ο.14,83 σε Μ.Ο. 15,22 ($p<0.05$), ενώ στατιστικά σημαντική μείωση της βαθμολογίας διαπιστώνεται για την πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση στις διαστάσεις «Γονεϊκή Εχθρότητα», από Μ.Ο.13,50 σε Μ.Ο. 11,27 ($p<0.001$), «Γονεϊκή Παραμέληση», από Μ.Ο.10,12 σε Μ.Ο. 9,04 ($p<0.001$), «Αδιαφοροποίηση Απόρριψη», από Μ.Ο.8,52 σε Μ.Ο. 7,12 ($p<0.001$), και «Γονεϊκή Απόρριψη/Αποδοχή», από Μ.Ο.46,93 σε Μ.Ο. 42,65 ($p<0.001$).

Πίνακας 5. Βαθμολογία στις Διαστάσεις της Επάρκειας του παιδιού πριν και μετά από την παρέμβαση στην Ομάδα Ελέγχου (Ο.Ε.) & Πειραματική Ομάδα (Π.Ο.)

ΔΙΑΣΤΑΣΗ	ΟΜΑΔΑ	ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ		ANCOVA F
		Μ.Ο	Τ.Α.	Μ.Ο	Τ.Α.	
«Οικογενειακή Επάρκεια παιδιού»	Ο.Ε.	19,83	±5,69	18,60	± 6,18	2,02
	Π.Ο.	18,00	±6,32	21,02	±5,05	16,26***
«Σχολική Επάρκεια παιδιού»	Ο.Ε.	21,04	±6,84	20,16	± 7,62	2,56
	Π.Ο.	19,79	±8,09	22,43	± 6,48	9,09**
«Κοινωνική Επάρκεια παιδιού»	Ο.Ε.	25,33	±7,01	26,52	± 7,65	0,59
	Π.Ο.	25,93	±7,79	29,45	± 6,62	14,69***
«Αυτοεκτίμηση παιδιού»	Ο.Ε.	66,20	18,87	65,29	± 20,37	1,39
	Π.Ο.	63,72	±21,22	72,91	± 17,35	14,44***

* $p<0.05$, ** $p<0.01$, *** $p<0.001$

Στον Πίνακα 5, παρουσιάζονται οι βαθμολογίες στις διαστάσεις της «Επάρκειας του παιδιού» πριν και μετά από την παρέμβαση για την ομάδα ελέγχου και την πειραματική ομάδα. Διαπιστώνεται ότι υπήρξε στατιστικά σημαντική αύξηση στην πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση σε όλες τις διαστάσεις. Συγκεκριμένα, στην «Οικογενειακή Επάρκεια του παιδιού» η βαθμολογία αυξήθηκε από Μ.Ο.18.00 σε Μ.Ο. 21,02 ($p<0.001$), στη «Σχολική Επάρκεια» αυξήθηκε από Μ.Ο.19,79 σε Μ.Ο. 22,43 ($p<0.01$), στην «Κοινωνική Επάρκεια» αυξήθηκε από Μ.Ο.25,93 σε Μ.Ο. 29,45 ($p<0.001$). Τέλος, η βαθμολογία στη διάσταση «Αυτοεκτίμηση παιδιού» αυξήθηκε στατιστικά σημαντικά στην πειραματική ομάδα μετά από την παρέμβαση, από Μ.Ο.63,72 σε Μ.Ο. 72,91 ($p<0.001$).

Με βάση τα ανωτέρω ευρήματα, διαπιστώνεται ότι η πειραματική ομάδα, η οποία συμμετείχε στο πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων, παρουσίασε στατιστικά σημαντική διαφορά προς τη θετική κατεύθυνση σε όλες τις διαστάσεις της γονεϊκότητας σε σχέση με την έναρξη και με την ομάδα ελέγχου.

5.2. Αποτελέσματα στατιστικής ανάλυσης της παρέμβασης στην πειραματική ομάδα σε σχέση με την ομάδα ελέγχου

Συνολικά, διαπιστώνεται ότι η εφαρμογή του πειραματικού προγράμματος εκπαίδευσης γονέων ήταν αποτελεσματική για τους συμμετέχοντες γονείς. Συνοψίζοντας τα αποτελέσματα της έρευνας, διαπιστώνονται ακόλουθες διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις του δείγματος, στις διαστάσεις της γονεϊκότητας που εξετάστηκαν πριν και μετά από την παρέμβαση:

- ➔ Στη διάσταση «*Ικανοποίηση από το Γονεϊκό ρόλο*» μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά της πειραματικής ομάδας, ενώ δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην ομάδα ελέγχου. Η πειραματική ομάδα γονέων είχε υψηλότερη βαθμολογία στην εν λόγω διάσταση, αποτέλεσμα που καταδεικνύει ότι οι συμμετέχοντες γονείς λάμβαναν περισσότερη ικανοποίηση από το γονεϊκό τους ρόλο αφού είχαν παρακολουθήσει την εκπαίδευση.
- ➔ Το ίδιο αποτέλεσμα σημειώθηκε και στη διάσταση «*Γονεϊκή Αποτελεσματικότητα*». Μετά την ολοκλήρωση της παρέμβασης, οι γονείς ένιωσαν περισσότερο αποτελεσματικοί στο γονεϊκό τους ρόλο.
- ➔ Στατιστικά σημαντική διαφορά της πειραματικής ομάδας συγκριτικά με την ομάδα ελέγχου διαπιστώθηκε και στη διάσταση «*Γονεϊκή Αυτοεκτίμηση*». Τα μέλη της πειραματικής ομάδας σημείωσαν υψηλότερες βαθμολογίες στη διάσταση αυτή μετά το πέρας της εκπαίδευσης.
- ➔ Στη διάσταση «*Στοργή/Ζεστασιά*» υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά της πειραματικής ομάδας με υψηλότερη βαθμολογία μετά την παρακολούθηση της εκπαίδευσης, ενώ δεν υπήρξε στατιστικά σημαντική διαφορά στην ομάδα ελέγχου.
- ➔ Τα αποτελέσματα κατέδειξαν επίσης, ότι ύστερα από την εκπαίδευσή τους, οι γονείς της πειραματικής ομάδας σημείωσαν χαμηλότερη βαθμολογία στη διάσταση «*Γονεϊκή Εχθρότητα*».
- ➔ Σημαντική διαφορά ανάμεσα στην πειραματική και στην ομάδα ελέγχου διαπιστώθηκε και στις διαστάσεις «*Γονεϊκή Παραμέληση*», «*Αδιαφοροποίηση Απόρριψη*» όπως και στη διάσταση «*Γονεϊκή Απόρριψη/Αποδοχή*». Σε όλες αυτές τις διαστάσεις παρατηρήθηκαν χαμηλότερες βαθμολογίες στα μέλη της πειραματικής ομάδας που συμμετείχαν στην παρέμβαση.
- ➔ Χαμηλότερη βαθμολογία μετά την παρέμβαση σημειώθηκε εξάλλου και στη διάσταση «*Αυταρχική Διαπαιδαγώγηση*» και υψηλότερη βαθμολογία στη διάσταση «*Δημοκρατική*»

Διαπαιδαγώγηση», με στατιστικά σημαντικές διαφορές στα αποτελέσματα της πειραματικής ομάδας αλλά όχι στα αποτελέσματα της ομάδας ελέγχου. Διαπιστώθηκε ότι οι γονείς μετά την εκπαίδευση έτειναν λιγότερο προς αυταρχικές συμπεριφορές απέναντι στα παιδιά τους και περισσότερο προς δημοκρατικές πρακτικές αντιμετώπισης και διαπαιδαγώγησης. Παρόμοια αποτελέσματα σημειώθηκαν και στη διάσταση «*Επιτρεπτική Διαπαιδαγώγηση*». Η ολοκλήρωση της παρέμβασης από την πειραματική ομάδα είχε ως αποτέλεσμα, οι συμμετέχοντες να σημειώσουν χαμηλότερη βαθμολογία στην εν λόγω διάσταση συγκρινόμενοι με αυτούς της ομάδας ελέγχου και να εμφανίζονται λιγότερο επιτρεπτικοί στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους.

- ➔ Στη διάσταση «*Οικογενειακή Επάρκεια*» η πειραματική ομάδα σημείωσε στατιστικά σημαντική διαφορά μετά την παρέμβαση, πράγμα που δεν παρατηρήθηκε στα αποτελέσματα της ομάδας ελέγχου. Διαπιστώθηκαν υψηλότερες βαθμολογίες, αποτέλεσμα που υποδηλώνει ότι οι συμμετέχοντες γονείς θεωρούν ότι το παιδί τους «εισπράττει» περισσότερη οικογενειακή επάρκεια, στήριξη και συμπαράσταση.
- ➔ Εξάλλου, η ίδια τάση διαφάνηκε και στις διαστάσεις «*Σχολική Επάρκεια*» και «*Κοινωνική Επάρκεια*» με την πειραματική ομάδα να σημειώνει στατιστικά σημαντική διαφορά στα αποτελέσματα των μελών της μετά την παρέμβαση, ενώ παρόμοια διαφορά δεν παρατηρήθηκε στην ομάδα ελέγχου. Οι υψηλότερες βαθμολογίες της πειραματικής ομάδας στις διαστάσεις «*Οικογενειακή Επάρκεια*», «*Σχολική Επάρκεια*» και «*Κοινωνική Επάρκεια*» είχε ως αποτέλεσμα οι γονείς να δηλώνουν ότι η διαφοροποίηση της δικής τους αντιμετώπισης και συμπεριφοράς οδήγησε το παιδί τους να βιώνει περισσότερη οικογενειακή συνοχή και συμπαράσταση σε θέματα σχολικής επίδοσης και κοινωνικής στήριξης.
- ➔ Τέλος, στη διάσταση «*Αυτοεκτίμηση παιδιού*», τα αποτελέσματα έδειξαν επίσης υψηλότερες βαθμολογίες στην πειραματική ομάδα που παρακολούθησε την εκπαίδευση και οι γονείς δήλωσαν ότι παρατήρησαν στο παιδί τους ενδείξεις περισσότερης εκτίμησης προς τον εαυτό του.

5.3. Αξιολόγηση του προγράμματος από τους γονείς

Οι γονείς οι οποίοι συμμετείχαν στην πειραματική ομάδα αξιολόγησαν το πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων συμπληρώνοντας, στην τελευταία συνάντηση, το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης του προγράμματος. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται αναλυτικά στους Πίνακες 6, 7 και 8.

Πίνακας 6. Αξιολόγηση του εκπαιδευτή του πειραματικού προγράμματος εκπαίδευσης γονέων από τους συμμετέχοντες (Κλίμακα αξιολόγησης 1-5)

ΕΝΤΥΠΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ	
1= Πολύ Καλή, 2= Καλή,3= Μέτρια, 4=Μη Ικανοποιητική,5=Ανεπαρκής	Μ.Ο.
Αξιολόγηση Εκπαιδευτή	
Κατάλληλη προετοιμασία και οργάνωση	1,16
Γνώση του θέματος	1,09
Επίλυση αποριών	1,11
Ενθάρρυνση για συζήτηση	1,02
Μετάδοση γνώσεων	1,08
Βοηθητικός/ή	1,12

Στον Πίνακα 6, οι γονείς θεώρησαν ότι ο εκπαιδευτής είχε πολύ καλή προετοιμασία και οργάνωση για τις συναντήσεις (Μ.Ο. 1,16), και πολύ καλή γνώση του θέματος της κάθε συνάντησης (Μ.Ο. 1,09). Οι γονείς ήταν πολύ ευχαριστημένοι τόσο από την επίλυση αποριών (Μ.Ο.1,11) από τον εκπαιδευτή όσο και από την ενθάρρυνση για συζήτηση (Μ.Ο.1,02) και τη μετάδοση γνώσεων (Μ.Ο.1,08). Γενικά ο εκπαιδευτής ήταν πολύ βοηθητικός/ή (Μ.Ο.1,12) στα εργαστήρια.

Πίνακας 7. Αξιολόγηση του πειραματικού προγράμματος εκπαίδευσης γονέων από τους συμμετέχοντες (Κλίμακα αξιολόγησης 1-5)

ΕΝΤΥΠΟ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΟΝΕΩΝ	
1=Συμφωνώ απόλυτα, 2= Συμφωνώ, 3= Ούτε συμφωνώ, ούτε διαφωνώ, 4=Διαφωνώ, 5= Διαφωνώ απόλυτα	
Αξιολόγηση Προγράμματος εκπαίδευσης γονέων	Μ.Ο.
Ξεκάθαροι στόχοι	1,13
Κατάλληλο για την κάλυψη των στόχων του	1,14
Οι βιωματικές ασκήσεις ήταν αποτελεσματικές	1,01
Επαρκές εκπαιδευτικό υλικό	1,02
Ικανοποιητικός χώρος διεξαγωγής	1,07

Ικανοποιητική διάρκεια συναντήσεων	1,12
Κάλυψα τις προσδοκίες που είχα	1,11
Χρήσιμο για το γονεϊκό μου ρόλο	1,03
Οι σημειώσεις που μας δόθηκαν είναι χρήσιμες	1,15
Αποκόμισα νέες ιδέες, εμπειρίες, γνώσεις	1,01
Έχω τη γνώση να χειρίζομαι καλύτερα καταστάσεις	1,03
Βρίσκω το πρόγραμμα πολύ σημαντικό και θα το πρότεινα και σε άλλους γονείς	1,05

Στον Πίνακα 7, αξιολογώντας το πειραματικό πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων, οι γονείς συμφώνησαν απόλυτα ότι: το πρόγραμμα είχε ξεκάθαρους στόχους (Μ.Ο. 1,13), κάλυψε τους στόχους του (Μ.Ο. 1,14), οι βιωματικές ασκήσεις ήταν αποτελεσματικές (Μ.Ο. 1,01) και το εκπαιδευτικό υλικό ήταν επαρκές (Μ.Ο. 1,02). Δήλωσαν επίσης ότι ήταν ικανοποιητικά ο χώρος διεξαγωγής (Μ.Ο. 1,07) και η διάρκεια των συναντήσεων (Μ.Ο. 1,12). Συμφώνησαν απόλυτα ότι κάλυψαν τις προσδοκίες που είχαν (Μ.Ο. 1,11) και δήλωσαν ότι τα εργαστήρια ήταν πολύ χρήσιμα για το γονεϊκό τους ρόλο (Μ.Ο.1,03), όπως και οι σημειώσεις που τους δόθηκαν (Μ.Ο.1,15). Τέλος, συμφώνησαν απόλυτα ότι αποκόμισαν νέες ιδέες, εμπειρίες και γνώσεις από το πρόγραμμα (Μ.Ο.1,01), μπορούν να χειρίζονται καλύτερα κάποιες καταστάσεις (Μ.Ο.1,03) και ότι βρίσκουν το πρόγραμμα πολύ χρήσιμο και θα το πρότειναν και σε άλλους γονείς (Μ.Ο.1,05).

Πίνακας 8. Τι αποκόμισαν οι γονείς περισσότερο από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα και πόσο ικανοποιημένοι είναι από κάθε θεματική ενότητα

Οριοθέτηση συμπεριφοράς παιδιών	1,02
Επίλυση και διαχείριση συγκρούσεων	1,09
Ουσιαστική Επικοινωνία μέσα στην οικογένεια	1,01
Ανάπτυξη αυτοεκτίμησης παιδιού	1,12
Έκφραση και εξωτερίκευση συναισθημάτων των γονέων και των παιδιών	1,14
Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των παιδιών σε κάθε ηλικιακή ομάδα	1,20
Βιωματικές ασκήσεις και συζήτηση με το συντονιστή και τους γονείς της ομάδας	1,03
Παιχνίδια ρόλων, ζωγραφική και ομαδικές εργασίες μεταξύ των γονέων	1,05

Από τον Πίνακα 8 διαπιστώνεται ότι οι γονείς είναι πάρα πολύ ικανοποιημένοι από όλες τις θεματικές ενότητες. Κατά σειρά προτεραιότητας θεωρούν περισσότερο σημαντική και ότι αποκόμισαν περισσότερα οφέλη από τη θεματική ενότητα: *Ουσιαστική Επικοινωνία μέσα στην οικογένεια* (Μ.Ο.:1,01), *Οριοθέτηση συμπεριφοράς παιδιών* (Μ.Ο.:1,02), *Βιωματικές ασκήσεις και συζήτηση με το συντονιστή και τους γονείς της ομάδας* (Μ.Ο.:1,03), *Παιχνίδια ρόλων, ζωγραφική*

και ομαδικές εργασίες μεταξύ των γονέων (Μ.Ο.:1,05), Επίλυση και διαχείριση συγκρούσεων (Μ.Ο.:1,09), Ανάπτυξη αυτοεκτίμησης παιδιού (Μ.Ο.:1,12), Έκφραση και εξωτερικήυση συναισθημάτων των γονέων και των παιδιών (Μ.Ο.:1,14), Αναπτυξιακά χαρακτηριστικά των παιδιών σε κάθε ηλικιακή ομάδα (Μ.Ο.:1,20).

6. Συζήτηση- Συμπεράσματα

Η ανάλυση που προηγήθηκε κατέδειξε ότι, συγκρίνοντας τις χρονικές στιγμές πριν την παρέμβαση και μετά την παρέμβαση, η αύξηση στη βαθμολογία σε όλες τις διαστάσεις γονεϊκής αποτελεσματικότητας ήταν στατιστικά σημαντική στην πειραματική ομάδα και στατιστικά υψηλότερη σε σύγκριση με την αντίστοιχη βαθμολογία στην ομάδα ελέγχου. Επίσης, οι γονείς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, δήλωσαν πολύ ικανοποιημένοι από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τον εκπαιδευτή, τη δομή, το περιεχόμενο και τη θεματολογία του εκπαιδευτικού προγράμματος. Συνολικά, διαπιστώνεται από τα ευρήματα της έρευνας ότι η εφαρμογή του πειραματικού προγράμματος εκπαίδευσης γονέων επέδρασε θετικά στους συμμετέχοντες γονείς, ενισχύοντας το γονεϊκό τους ρόλο.

Το ανωτέρω συμπέρασμα της έρευνάς μας συνάδει με τα ευρήματα άλλων σχετικών ερευνών και μελετών: Σύμφωνα με την Παππά (2006), η συμμετοχή του ενός γονέα στις ομάδες εκπαίδευσης γονέων του διαφοροποιεί τη στάση και τη συμπεριφορά του προς το παιδί και αυτό φαίνεται ότι αντανακλάται και στη σχέση του με το σύντροφό του, βελτιώνοντας τη μεταξύ τους επικοινωνία καθώς επιδρά θετικά στη συζυγική σχέση (Χουρδάκη, 2000). Έρευνες για την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων εκπαίδευσης γονέων έχουν διαπιστώσει ότι η συμμετοχή των γονέων στα προγράμματα συσχετίζεται με αυξημένη ικανοποίηση από το γονεϊκό ρόλο και τη συζυγική σχέση (Winans & Cooker, 1984). Σε έρευνα των Dadds, Schwartz, και Sanders (1987) διαπιστώθηκε ότι οι γονείς, μέσα από τη συμμετοχή τους στις ομάδες γονέων, αποκτούν δεξιότητες επικοινωνίας οι οποίες βοηθούν στη βελτίωση της σχέσης τους με το παιδί τους και τον/τη σύζυγό τους.

Σε έρευνα των Schuhmann, Foote, Eyberg, Boggs & Algina (2010), μετά την εφαρμογή προγράμματος εκπαίδευσης σε γονείς, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι γονείς που έχουν παιδιά προσχολικής ηλικίας με προβλήματα συμπεριφοράς άλλαξαν ουσιαστικά το στυλ και τη μέθοδο αλληλεπίδρασης με το παιδί τους με αποτέλεσμα τα παιδιά να παρουσιάσουν σημαντική βελτίωση. Μετά την παρέμβαση, οι γονείς παρατηρήθηκε να αλληλεπιδρούν πιο θετικά με τα παιδιά τους, ήταν σε θέση να εμπλακούν στο παιχνίδι με το παιδί τους, το επαινούσαν περισσότερο και του ασκούσαν λιγότερη κριτική. Επίσης, οι γονείς μετά την εκπαίδευση δήλωσαν ότι

αισθάνονται πιο σίγουροι για την ικανότητά τους να ελέγχουν τη συμπεριφορά του παιδιού τους και ότι νιώθουν λιγότερο στενοχωρημένοι και αγχωμένοι.

Σε άλλη έρευνα των DeRosier & Gilliom (2006), εφαρμόστηκε πρόγραμμα εκπαίδευσης γονέων με στόχο τη βελτίωση της κοινωνικής συμπεριφοράς των παιδιών. Διαπιστώθηκε ότι η εκπαίδευση των γονέων τους βοήθησε στο να είναι αποτελεσματικοί στη μεταβίβαση κοινωνικών δεξιοτήτων προς τα παιδιά και στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετώπιζαν τα παιδιά τους, ενώ παρατηρήθηκε και σημαντική βελτίωση στη συναισθηματική λειτουργία των παιδιών.

Οι Smagner & Sullivan (2005), οι οποίοι εφάρμοσαν πρόγραμμα συμπεριφοριστικής εκπαίδευσης σε γονείς, διαπίστωσαν ότι υπήρξαν βελτιώσεις στις γονεϊκές δεξιότητες και ότι οι γονείς συνέχισαν να χρησιμοποιούν τις δεξιότητες τις οποίες απέκτησαν στο πρόγραμμα, 6 μήνες μετά την εκπαίδευση/κατάρτισή τους. Οι συγγραφείς προτείνουν τη συμπεριφοριστική εκπαίδευση ως αποτελεσματική στρατηγική για την εκπαίδευση γονέων με ανεπαρκείς γονεϊκές δεξιότητες.

Ο Bradley et al (2009) αναφέρουν την υλοποίηση του προγράμματος «123 Magic», το οποίο αφορούσε 67 γονείς παιδιών ηλικίας 6 μηνών μέχρι 10 ετών. Ο στόχος του προγράμματος ήταν η μείωση των συγκρούσεων μεταξύ των γονέων και των παιδιών, η καλλιέργεια θετικών γονεϊκών στάσεων και συμπεριφορών, καθώς και η ανάπτυξη υγιών σχέσεων μέσα στην οικογένεια. Με τη συμμετοχή στο πρόγραμμα διαπιστώθηκε ότι οι γονείς είχαν αποβάλει το άγχος που ένιωθαν για το γονεϊκό τους ρόλο, ένιωθαν πιο επαρκείς και ικανοποιημένοι από το γονεϊκό τους ρόλο και είχαν ενδυναμωθεί μέσω του προγράμματος.

Σύμφωνα με τους Chaffin et al, (2011), οι γονείς που συμμετείχαν στο πρόγραμμα Parent-Child Interaction Therapy Model ανέπτυξαν πιο υγιή στάση και συμπεριφορά προς τα παιδιά τους, αποφεύγοντας σκληρές και αυταρχικές πρακτικές και μειώνοντας τον κίνδυνο της σωματικής κακοποίησης τους, ως αποτέλεσμα της βελτίωσης της συμπεριφοράς των παιδιών τους. Όπως ανέφεραν οι γονείς, μέσω της συμμετοχής τους στο πρόγραμμα, απέκτησαν δεξιότητες ενεργητικής ακρόασης και υιοθέτησαν πιο θετική στάση και συμπεριφορά προς τα παιδιά τους. Αυτό ενίσχυσε τη θετική συμπεριφορά των παιδιών τους μειώνοντας τις αρνητικές συμπεριφορές που παρουσίαζαν (McNeil & Hembree-Kigin, 2010).

Σύμφωνα με την άποψη του McMahon (2006), αλλαγές στη συμπεριφορά των γονέων μπορεί να οδηγήσουν σε αλλαγές στη συμπεριφορά των παιδιών. Οι Bloomfield & Kendall (2012), McNeil & Hembree-Kigin (2010), Bywater et al (2009) υποστηρίζουν ότι οι γονείς, οι οποίοι συμμετείχαν σε προγράμματα εκπαίδευσης γονέων, ανέφεραν ότι ένιωθαν περισσότερο επαρκείς και ικανοποιημένοι στο γονεϊκό τους ρόλο, απέκτησαν δεξιότητες ενσυναίσθησης και κατανόησης των αναγκών των παιδιών τους και άρχισαν να εφαρμόζουν πιο αποτελεσματικές γονεϊκές πρακτικές

απ' ότι πριν από τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα. Χρησιμοποιούν πλέον περισσότερο το διάλογο και τη συζήτηση, είναι λιγότερο επικριτικοί απέναντι στα παιδιά τους, μειώθηκε το άγχος που ένιωθαν, ενώ η αλλαγή της συμπεριφοράς τους συνέβαλε στη θετική αλλαγή της συμπεριφοράς των παιδιών τους.

Ο Κωνσταντινίδης (2011) “εκπαίδευσε” 63 γονείς στην Ελλάδα μέσω γνωστικού-συμπεριφορικού προγράμματος εκπαίδευσης γονέων, οι οποίοι παρουσίαζαν συμπτώματα κατάθλιψης και συναισθηματικών διαταραχών από την άσκηση του γονεϊκού τους ρόλου. Διαπίστωσε ότι οι γονείς, με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα, ανέφεραν ότι είχαν μειωθεί τα συναισθήματα κατάθλιψης, άγχους, θυμού, νευρικότητας, ανησυχίας. Επίσης, ανέφεραν ότι με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα βελτίωσαν την ψυχοκοινωνική τους υγεία, είχαν καλύτερη διάθεση και περισσότερη υπομονή, ένιωθαν πιο επαρκείς και ικανοποιημένοι από το γονεϊκό τους ρόλο και απέκτησαν πιο αποτελεσματικές επικοινωνιακές δεξιότητες με τα παιδιά τους. Οι μητέρες υποστήριξαν ότι με την αλλαγή της στάσης και της συμπεριφοράς τους, άλλαξε θετικά η συμπεριφορά των παιδιών τους και μειώθηκαν οι αρνητικές εκδηλώσεις της.

Συμπερασματικά, όπως προκύπτει από την ελληνική και διεθνή βιβλιογραφία και από την έρευνά μας, προγράμματα εκπαίδευσης γονέων ενισχύουν τις γονεϊκές δεξιότητες και ικανότητες των συμμετεχόντων, βοηθούν τους γονείς να αποβάλλουν το άγχος και προσφέρουν συναισθηματική αποφόρτιση. Με την ενίσχυση του γονεϊκού τους ρόλου και την εφαρμογή τεχνικών τις οποίες διδάσκονται στην εκπαίδευση, οι γονείς νοιώθουν περισσότερο ικανοποιημένοι, επαρκείς και αποτελεσματικοί ως γονείς και περισσότερο ικανοί να διαχειριστούν δυσκολίες που αντιμετωπίζουν με τα παιδιά τους. Παράλληλα, με την αλλαγή της στάσης και της συμπεριφοράς τους, οι ίδιοι οι γονείς παρατηρούν αλλαγή στη στάση και συμπεριφορά των παιδιών τους, τα οποία αναπτύσσουν περισσότερη κοινωνική, σχολική και οικογενειακή επάρκεια.

Ξενογλώσση Βιβλιογραφία

- Alvarez, M., Rodrigo, M. J., & Byrne, S. (2018). What implementation components predict positive outcomes in a parenting program? *Research on Social Work Practice, 28* (2), pp.173-187.
- Barlow, J., Smailagic, N., Huband, N., Roloff, V., & Bennett, C. (2014). Group-based parent training programmes for improving parental psychosocial health. *Cochrane Database of Systematic Reviews, (5)*.
- Benedetto, L., & Ingrassia, M. (2018). Parental self-efficacy in promoting children care and parenting quality. In *Parenting-Empirical Advances and Intervention Resources*. InTech.

- Bloomfield, L., & Kendall, S. (2012). Parenting self-efficacy, parenting stress and child behaviour before and after a parenting programme. *Primary Health Care Research & Development, 13*(04), pp.364-372.
- Brown, S. G., Hudson, D. B., Campbell-Grossman, C., Kupzyk, K. A., Yates, B. C., & Hanna, K. M. (2018). Social support, parenting competence, and parenting satisfaction among adolescent, African American, mothers. *Western Journal of Nursing Research, 40*(4), pp.502-519.
- Bywater, T., Hutchings, J., Daley, K., Whitaker, C., Tien, Yeo S, Jones, K., Eames, C., Edwards, RT. (2009). Long-term effectiveness of a parenting intervention for children at risk of developing conduct disorder. *Br J Psychiatry, 195*, pp.318-324.
- Chaffin, M., Funderburk, B., Bard, D., Valle, LA., Gurwitch, R. (2011). A combined motivation and parent-child interaction therapy package reduces child welfare recidivism in a randomized dismantling field trial. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 79*, pp.84–95.
- Dadds, M. R., Schwartz, S., & Sanders, M. R. (1987). Marital discord and treatment outcome in behavioral treatment of child conduct disorders. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 55*(3), p. 396.
- DeRosier, M. E. & Gilliom, M. (2006). Effectiveness of a parent training program for improving children's social behavior, *Journal of Child and Family Studies, 16*, pp. 660-670.
- Hoard, D., Shepard, K.N. (2005). Parent education as parent centered prevention: A review of school related outcomes. *School Psychology Quarterly, 20* (4), pp.434-454.
- Leung, C., Sanders, M.R., Leung, S.; Mak, R., Lau, J. (2003). An outcome evaluation of implementation of the Triple-P Positive Parenting Program in Hong Kong. *Family Process, 42* (4), pp.531-44.
- Li, H. C. W., Chan, S. S., Mak, Y. W., & Lam, T. H. (2013). Effectiveness of a parental training programme in enhancing the parent-child relationship and reducing harsh parenting practices and parental stress in preparing children for their transition to primary school: a randomised controlled trial. *BMC Public Health, 13*(1), p 1079.
- Mann, M.B., Pearl, P.T., Behle, P.D. (2004). Effects of parent education on knowledge and attitudes. *Adolescence, 39* (154), pp.355-360.
- McMahon, RJ., (2006). Parent training interventions for preschool-age children. In: Tremblay RE, Barr RG, Peters RDeV, (editors). *Encyclopedia on Early Childhood Development* [online]. Montreal, Quebec: Centre of Excellence for Early Childhood Development;1-8.
- McNeil, C., Hembree-Kigin T. (2010). *Parent-child Interaction Therapy*. 2nded. New York: Springer.
- Oncu, E. C., & Unluer, E. (2012). Parents' attitude towards their children before and after parental education. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 46*, pp.5933-5936.

- Schumann, C. M., Bloss, C. S., Barnes, C. C., Wideman, G. M., Carper, R. A., Akshoomoff, N., & Courchesne, E. (2010). Longitudinal magnetic resonance imaging study of cortical development through early childhood in autism. *Journal of Neuroscience*, 30 (12), pp. 4419-4427.
- Smagner, J. P. & Sullivan, M. H. (2005). Investigating the effectiveness of behavioral parent training with involuntary clients in child welfare settings, *Research on Social Work Practice*, 15, pp. 431-439.
- Winans, T. R., & Cooker, P. G. (1984). The effects of parent education on the marital dyad: An examination of systems theory. *Journal of Marital and Family Therapy*, 10 (4), pp.423-425.

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

- Christensen, L. B. (2007). *Η Πειραματική Μέθοδος στην Επιστημονική Έρευνα* (8^η έκδ.). Αθήνα: Παπαζήση.
- Δημητρίου-Χατζηνεοφύτου, Λ. (2001). *Τα 6 Πρώτα Χρόνια της Ζωής*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κωνσταντινίδης, Ε.Χ. (2011). *Σχολές Γονέων: Αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας σύντομου προγράμματος ψυχοεκπαίδευσης γονέων γνωστικής-συμπεριφορικής προσέγγισης*. Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.
- Παππά, Β. (2006). *Επάγγελμα Γονέας: Ψυχολογικοί τύποι γονέων και συμπεριφορά παιδιών και εφήβων*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Χουρδάκη, Μ. (2000). *Οικογενειακή Ψυχολογία*. Αθήνα: LeaderBooks.